RADIM WEBER

LEONIDAS

HRDINA OD THERMOPYL

Leonidas

Hrdina od Thermopyl

Radim Weber

Čtvrtý rok 74. olympijského cyklu (480 př.n.l.)

Řeka zapomnění Léthe tekla za naprostého ticha podzemím, kterému vládne strašlivý bůh Hádes. Tekla územím, které nikdo neobývá, kde na březích sténají duše zemřelých, kterým se nedostalo milosti boha Dia. Jen loďka narušovala to velebné ticho. Plula dál do říše bez návratu. V bárce seděli dva. Leonidas poznal toho napohled nevlídného starce, který pádlem poháněl loďku. Byl to Charón, převozník do říše mrtvých. Leonidas si náhle uvědomil ten poslední moment svého pozemského života. Spatřil vousatého bojovníka. Jeho oděv i meč se blyštily zlatem, na hlavě měl plstěnou čapku, na těle šupinovitý pancíř. Vzápětí se meč zabodl do krku spartského krále.

Leonidas již necítil bolest. Jeho duše odešla tam, odkud není návratu. Ze zvyku se chtěl naklonit z loďky a napít se.

Charón pozoroval svého průvodce: „Již necítíš ani bolest, ani hlad, ani žízeň. Zaplatil jsi mi obolem a já tě převážím do Hádovy říše, tam kde vtéká Léthe do hrůzné řeky Styx."

Leonidas samozřejmě věděl, že se mrtvým vkládá do úst obolos, jako platba za převoz do říše mrtvých, ale nechápal, kdo mu po bitvě vsunul peníz do úst. Zeptal se proto Charóna, který mu nepřipadal tak hrozný jak se vypráví v bájích.

„Je to důležité vědět?" řekl Charón. „Mohl to být kdokoli. Já bych tebe, spartského krále a hrdinu bitvy u Thermopyl, převezl i zadarmo. Nejsem takový, jak se o mně ve vašich bájích vypráví. Ale chceš-li to

vědět, byl to jeden z těch Peršanů, jeden z těch statečných bojovníků Xerxových."

„Nepřítel?" zeptal se Leonidas překvapivě.

„Chceš-li, nepřítel. Po smrti je to však již jedno. I nepřátelé si mohou vážit statečného a spravedlivého člověka."

Leonidas se chtěl znovu napít.

„Je to zbytečné. A kdyby ses napil z této řeky, zapomeneš. Zapomeneš na vše dobré i zlé. A já bych se rád dozvěděl o tobě co nejvíce, než tě předám do Hádovy říše."

„Jak dlouho ještě budeme plynout po této řece?" zeptal se Leonidas.

„Tak dlouho, dokud si ve své mysli nevybavíš celý svůj pozemský život," odpověděl Charón.

Leonidas se zhluboka nadechl a začal vyprávět.

Čtvrtý rok 59. olympijského cyklu – 60. olympijský cyklus (540 – 536 př.n.l.)

„Narodil jsem se ve čtvrtém roce 59. olympijského cyklu.

První, co si z mládí vybavuji, je tvář mého bratra Dória. Bratr byl o pět let starší a již od dětství jsem ho měl rád. Snažil se mi ve všem pomáhat.

Než byl Dórius odeslán do agely, často jsme si spolu hráli. Házeli jsme si s míčem vyplněným peřím a srstím. Kdo míč víckrát nechytil, musel za trest uklízet hračky. To se mi samozřejmě nelíbilo, protože bratr, jako starší, byl šikovnější. Hráli jsme si s vozíčky, s koníčky na holi, s malými hliněnými vojáčky nebo pouštěli draky z papyru. Pamatuji si, jak jednou při hře přiletěla na nádvoří divoká husa a začala mě štípat. Chtěl jsem utéct, ale upadl jsem na zem. Dórius se mi smál a já celý oblepený blátem jsem plakal. Pak jsem žaloval matce, že se mi bratr smál.

„Za to si můžeš sám. Máš být šikovnější. Jak má z tebe vyrůst statečný a odvážný člověk? A navíc, žalovat se nemá," odpověděla matka na mé nářky.

Občas jsme se s bratrem pohádali a někdy i poprali.

Dórius říkal: „Jednou budu králem a ty mi budeš sloužit."

„Já budu král," oponoval jsem s dětinskou naivitou.

„Král může být jen jeden z nás a já jsem starší," říkal Dórius.

„Jenomže já mám jméno podle lva. Jsem silný a statečný."

„Jméno ti nepomůže. Já mám původní jméno našich předků," oponoval bratr.

Já jsem tehdy ještě nechápal co to je král, ani kdo byli původní předci Sparty. Myslel jsem, že král je někdo, koho se musí poslouchat a může si dělat, co chce.

Sparta je území na poloostrově Peloponésu. My naší vlast nazýváme Lakedaimón podle našeho bájného krále. Jeho žena se jmenovala Sparta. Proto toto území nazývají mnozí Řekové Spartou. Já tento název budu také ve svém vyprávění používat.

Sparta má krále dva. Já pocházím z rodu králů Ágidovců, druhý král je z rodu Eurypóntovců. Tím byl v té době Aristón. Králové se moc nemuseli. Setkávali se většinou při zasedáních a obvykle na sebe nepromluvili. Králem z rodu Ágidovců byl tehdy můj otec Anaxandridas. Toho jsem vídal jen zřídka. Měl různé vladařské povinnosti a neměl na mě čas. Jako král si často při slavnostních příležitostech oblékal purpurový plášť a pod ním modrý chitón. Stejnou barvu měly i nohavice. Důstojnosti mu dodávala černá a později prošedivělá bradka. V paláci chodil v prostém jednoduchém bílém chitónu. Při obzvlášť slavnostních příležitostech, jako vítání vyslanců a při státních svátcích, si na hlavu nasadil zlatavý diadém. Moje matka Tyró se mi věnovala častěji. Byla to hezká moudrá žena s krásnými černými vlasy svázaných v týle. Jak je u nás zvykem, stahovala si poprsí a na muže působila svým rozměrným pozadím. Chodila v jednoduché říze, stažené zlatavou stužkou. Byla ke mně i k bratrovi spravedlivá. Pocházela ze vznešeného rodu Kleandrů.

Předci tohoto rodu kdysi obsadili část Lakónie a později zde založili stát nazývaný Spartou. Ovládli zem obývanou tehdy Heilóty.

Docela rád jsem měl chůvu Abraxii. Byla již postarší věkem. Měla krásné moudré oči, ve kterých hrál často úsměv. Neměla svoje děti, což bylo ve Spartě bráno jako hřích. Proto se hodně upnula na mne a mého bratra Dória. Nosila šedavý chitón zahalující celé tělo. Uměla hezky zpívat a chodila mě uspávat. Také mi hodně vyprávěla. Od ní jsem poprvé slyšel příběhy o bozích, sídlících na Olympu.

Často jsem slýchal i jméno Lykúrgos. Bylo to slovo, které jsem prý vyslovil ještě dříve, než jsem říkal máma nebo táta. Ovšem neuměl jsem to vyslovit a říkal jsem: „Lykugo." Hodně o něm mluvili můj otec, matka i bratr.

Když jsem začínal nabývat rozum a správně vyslovovat, zeptal jsem se: „Lykúrgos, to je bůh?"

Abraxie mi řekla: „Skoro jako bůh. Téměř jako Zeus."

„Může být někdo ještě větší než bůh?"

„Lykúrgos je synem hrdiny Hérakla, o kterém jsem ti také vyprávěla. Nebýt jeho, byla by tato země pustá. Žili by zde přihlouplí Heilóti a periokové a my, Sparťané, bychom byli v jejich područí."

„Lykúrgos je člověk roven bohům. Stanovil zákony Sparty. Jeho zásluhou jsou Sparťané stateční a odvážní bojovníci. Nás není mnoho, ovšem my zde vládneme. Proto musíme být připraveni bojovat s okolními vládci a pobíjet otroky a Heilóty, " vmísil se do řeči otec, který výjimečně zaslechl náš hovor.

„Lykúrgos je tedy zlý člověk." řekl jsem, aniž bych pochopil význam toho, co jsem pověděl.

Všichni naráz ztichli. Copak si někdo ve Spartě může dovolit říct něco tak neslýchaného?

Mlčení přerušila matka: „Leonidas je ještě malý. Nechápe to."

Dórius řekl: „Máš štěstí, že jsi ještě nedospělý. Takovéto řeči se tvrdě trestají."

Otec Dória pochválil: „Správně, Dórie. Bude z tebe statečný a moudrý Sparťan."

Dórius byl na sebe pyšný, ale řekl ještě: „I Leonidas bude statečný a moudrý. Až bude starší, pochopí, co pro Sparťany znamená Lykúrgos."

61. olympijský cyklus (535 – 532 př.n.l.)

Když mi bylo šest let, to bylo ve druhém roce 61. olympijského cyklu, byla matka v očekávání dalšího potomka. Ráda by měla holčičku, ale já si přál bratra. Přání se mi splnilo. Narodil se bratr Kleombrotus. Byl to takový malý uzlíček. Po dvou stech sedmdesáti dnech, tak jak to přikazoval Lykúrgos, bylo dítě odneseno do besedy, kde členové rodové fyly rozhodli, zda bude dítě žít nebo bude utraceno. Pokud členové fyly usoudili, že je dítě dobře rostlé a silné, bylo přijato spartským státem. V opačném případě bylo odneseno ke strži u Taygetu a tam byl ukončen jeho život. Takový tvoreček neměl mezi Sparťany místo. Naštěstí Kleombrotus přísným zákonům vyhovoval a tak mu bylo umožněno žít. Byl jsem tomu rád. S Abraxií jsem o tom mluvil, ale ta se tomuto hovoru vyhýbala. Raději mi vypravovala různé báje. Například o Argonautech. To byli plavci,

kteří pluli na lodi Argó pod vedením Iásona do Kolchidy pro zlaté rouno. K němu mu dopomohla dcera krále Aiétea Médea, která se do Iásona zamilovala. Darovala mu mast, po které byl Iáson nesmrtelný, a pomohla mu získat zlaté rouno. Dokázala hozeným kamenem rozkmotřit nepřátelské bojovníky, aby se povraždili mezi sebou. Po návratu zpět na ostrov Iolku se však Iáson zamiloval do jiné ženy, Glauky. Médea ho pak ve zlosti zahubila. Rovněž jsem měl rád básně slepého rapsóda Homéra o Trójské válce a o putování Odysseově z této války. Abraxie vyprávěla, jak Paris v soutěži o nejkrásnější bohyni předal symbol krásy jablko bohyni Afrodité, jak později Paris unesl ženu Trójského vládce Menelaa Helenu a tím začala Trójská válka. Řekové nechali na bojišti dřevěného koně a Trójané nepochopili lest, pobořili svoje hradby a koně vtáhli do města. Z koně vyšli v noci bojovníci vedeni Odysseem a zničili starodávné město. Z Odysseova putování se mi líbila jeho návštěva nymfy Kalypsó, návštěva obrů Kyklopů, boj s Laistrygony, návštěva kouzelnice Kirké a plavba kolem ostrova Syrén a kolem Skylly a Charybdy.

Svého staršího bratra Dória jsem často nevídal. Již od sedmi let byl zařazen do agel. Byly to skupiny chlapců, kterou vedli mladící nad dvacet let. Ve Spartě ale není zvykem, aby následník trůnu byl zařazen do státní výchovy. Až později jsem se dozvěděl důvod tohoto rozhodnutí. Dórius byl v agele rád.

Říkal: „Jsem Sparťan. Ctím zákony Sparty a slavného Lykúrga. Budu bojovat za Spartu a Lykúrga. Až budu králem, nikdo mě nepřemůže. Budu slavný a statečný bojovník Sparty."

Byly to tehdy dětinské myšlenky.

Otec syna podporoval. Měl radost, že Dórius bude zařazen do agely.

Jediným kdo bránil Dóriovi ke vstupu do agely, byla matka. Bála se o něho.

„Jako budoucí král přece nemá povinnost nastoupit službu v agelách," prosila matka muže.

Ovšem otce to popuzovalo: „Víš přece jak to je s Dóriem. Pokud bude jednou vládnout Spartě, musí být statečný, nelítostný k nepřátelům a odvážný. Zde v paláci z něho vyroste pouze rozmazlený člověk."

Otec matku i několikrát uhodil, když na kolenou prosila, aby Dória nenutil k tvrdé výchově v agele. Tehdy jsem samozřejmě nevěděl, jak je to vlastně s otcovým prvorozeným synem. Později jsem se dozvěděl, že otec se přece jen zasadil o určité úlevy pro svého syna. Bratr však o tom nesměl vědět, rovněž to nevěděla ani matka. Jednou z výhod pro Dória bylo to, že mohl častěji než ostatní chlapci pobývat v paláci. Pamatuji si, že byl ostříhán dohola, na těle měl spoustu šrámů. K mému překvapení však se tvářil šťastně. Pouze matka plakala a litovala ho. Dórius byl proto na ni nahněvaný.

„Ctíme zákony velkého Lykúrga. Bohové si nás váží. A jsme na sebe hrdí," říkal Dórius. „Když budu žít jen tady v paláci, nikdy ze mě nevyroste statečný Sparťan a hrdina."

Ve Spartě jsou dva mramorové královské paláce. Král z rodů Ágidovců má sídlo v jiné části města. Palác našeho rodu má dvě podlaží a v horním pobýval hlavně můj otec. Ve spodním patře, zasvěcené bohyni Hestii, pobývají ženy s dětmi. Zde ženy učí děvčata

ženským dovednostem a starají se o děti. K obývacím místnostem přiléhal dvorek. Za palácem jsou pak chýše, ve kterých pobývá služebnictvo, a také tam jsou stáje pro koně. Kolem hlavní budovy paláce rostou palmy, túje, košaté cedry, plané růže a další rostlinstvo. Před okny paláce stojí ve dne v noci stráž, která pouští do budovy jen samé významné osoby.

Často jsem se ptal bratra, jaké to je pobývat v agelách.

Dórius mi s nadšením vyprávěl: „Máme přidělené dva eireny, je jim přes dvacet let. Učí nás, jak se má chovat správný sparťan. Musíme být disciplinovaní a poslušní. Tak, jak to žádá božský Lykúrgos. Ráno se vykoupeme v řece Eurotu a dostaneme kousek chleba. Jeden z eirenů nás odvede do gymnasionu a tam nás učí metat diskem, házet kopím, bojovat v pěstním zápase a šermovat mečem."

„A ty to dokážeš?" zeptal jsem se s údivem.

Dórius se trochu zastyděl, ale odpověděl po pravdě: „Ještě ne. My se chodíme hlavně dívat. Ale pereme se mezi sebou. Eireni nás k tomu vyzývají. Odpoledne se snažíme vyžebrat si trochu jídla. Však to poznáš sám, až také nastoupíš do agely."

„A nemáte hlad?"

„Máme, ale musíme to překonat. Tak si to přeje Lykúrgos. Musíme umět snášet nepřízeň. Jinak by z nás nebyli stateční bojovníci Sparty, potomci hrdiny Hérakla. Večer nám pak eireni vyprávějí své příběhy. Představ si, Leonide, že eiren Kynofil již dokázal zabít sto Heilótů…"

Do řeči se vmísila matka: „Buď zticha! Jen si vymýšlí. Co je na tom pěkného zabít člověka?"

Dórius řekl: „Heilót přece není člověk. Je to mluvící tvor. Jsou tři druhy nástrojů. Mlčící, to jsou například rydla, lopaty a podobně, bučící, to jsou voli a krávy a mluvící, to jsou Heilóti a otroci. Však to poznáš sám."

Znal jsem Heilóty. Byli hladoví a smutní. I jejich děti byly takové smutné a hlavně hrozně hubené.

„Proč jsou Heilóti takoví?" zeptal jsem se matky.

„Na to se neptej, to se dozvíš později. Lepší by bylo, kdyby ses to nikdy nedozvěděl," dodala matka a při tom se opatrně rozhlédla, zda někdo neposlouchá.

Bála se i otce. Ten s mnohými jejími názory nesouhlasil.

Dórius tak pobýval často mimo domov a žil ve skupině stejně starých dětí. Chodil jen v košilce, ať bylo teplo nebo zima. Tak to přikazoval Lykúrgos a to je polobůh. I ve vyšším věku byl Dórius štíhlejší a vyšší než já. Rád běhal a závodil.

V sedmi letech jsem nastoupil i já službu v agelách. Většina chlapců zůstává až do třiceti let věku. I v naší skupině byli velitelé dva eireni Scillias a Pasonis. Museli jsme je poslouchat, jinak jsme byli trestáni třeba i bičováním. Od svého velitele jsme se také učili. Skamarádil jsem se s jedním chlapcem jménem Fión. Pocházel z chudší rodiny. Spali jsme spolu na jednom lůžku, choulíce se k sobě abychom se zahřáli. Fión ten chlad snášel lépe než já. Byl z domova zvyklý na těžší podmínky. Já jsem to sice snášel hůře, ale věřil jsem, že vše je to v zájmu Sparty a Lykúrga. Měli z nás vyrůst stateční a silní synové Sparty. Stejně jako můj starší bratr i já jsem požíval určité výhody v tom, že jsem mohl častěji navštěvovat rodiče než ostatní

chlapci. Ti mohli pobývat doma pouze o svátcích. Když jsem byl asi jeden rok v agele, chtěl jsem pozvat Fióna na návštěvu k nám do paláce. Eiren Pasonis to příkře odmítl.

Fión pak v ložnici večer utrousil poznámku: „Kdyby tu byl Lykúrgos, určitě by mi dovolil odejít na návštěvu do paláce."

Někdo z chlapců to však řekl Pasonisovi. Ten si zavolal Fióna k sobě a nechal ho zbičovat. Když se Fión vrátil zpět, měl celá záda od krve. Sykal bolestí a na záda si nemohl ani lehnout.

Vstal jsem a zašel k druhému z eirenů Scilliovi stěžovat si na chování Pasonise: „Já jsem pozval Fióna do paláce, zbičuj tedy i mě."

Scillias řekl: „Pasonis se zachoval správně. Nikdo nemůže vzít nadarmo slova božského Lykúrga. To je totéž, jako bys urazil samotného Dia."

Myslel jsem, že mě nechá také zbičovat, ale Scillias mě propustil. Tehdy jsem pochopil, že já, jako královský syn, mám jistá privilegia.

62. olympijský cyklus (531 – 528 př.n.l.)

Když už jsme byli v agele tři roky, eireni nás také začali učit zápasům. Seznamovali nás s různými chvaty a jak se bránit a útočit. Často nás popichovali, abychom se sami pustili mezi sebou do boje. Jednou jsme se s Fiónem rozhodli, že si to spolu rozdáme. Dohodli jsme se, že budeme zápasit takovým způsobem, abychom si moc neublížili. Proto jsme se jen tak kočkovali, ostatní chlapci nás povzbuzovali a nakonec se zápas změnil v pěknou rvačku. Když mě Fión udeřil pěstí do obličeje, rozzuřil jsem se a začal jsem se prát

opravdově. Fión začal krvácet z nosu a měl podlité jedno oko. Zůstal ležet a to znamenalo konec souboje. Když jsem viděl Fióna ležet, vztek mě okamžitě přešel. Snažil jsem se z přítele otírat krev a omlouval jsem se.

Fión však řekl: „Je to moje chyba. Měl jsem se rvát a více bojovat."

„Ne," odpověděl jsem, „někdo musel vyhrát. To, že jsem vyhrál já, byla jen náhoda. Příště vyhraješ ty."

Fión na to nic neřekl a já jsem se rozhodl, že příště nechám vyhrát jeho, i když se to eirenům líbit nebude.

Rvačky byly na denním pořádku. Většinou jsem vyhrával já, měl jsem od mládí velkou sílu. Ovšem snažil jsem se, abych nikomu moc neublížil. To se vychovatelům moc nelíbilo, ale nemohli nic dělat. Byl jsem králův syn.

Když jednou otec navštívil naší ubytovnu, Scillias se zmínil, že své kamarády šetřím, že bych mohl být naprosto nejlepším zápasníkem ve své skupině.

Otec mi pak řekl: „Leonide, máš jméno po králi zvířat, proto se také tak chovej. Sparťané nemůžou brát ohled na lítost. Musíš se snažit být nejstatečnější a nejsilnější. Držet se zásad božského Lykúrga: Kdo nemá dost síly se ubránit, ať raději nežije."

Já jsem neodpověděl.

Vzpomínám také na to, jak jsme se učili plavat. Nahnali nás k řece Eurotu a na břehu nám jeden z eirenů předváděl, jak se máme udržet nad hladinou. Ti zkušenější to brzy dokázali, ti méně zkušení však často polykali vodu. I já jsem se chvíli dusil, plival a kašlal. Jeden ze starších chlapců, který už uměl plavat, se smál.

Řekl: „Příště, až půjdeš do vody, nejdříve se napij. Tím si jí získáš na svou stranu a ona tě bude nosit.“

Zalíbilo se mi to. A když už jsem byl starší, vždy jsem se před vstupem do vody trochu napil. Je to takový můj zvyk.

Dostávali jsme jen nejnutnější jídlo a jen lehké oblečení. Chodili jsme bosi. Tak to žádají zákony, zákony Lykúrga, zákony tvrdé a nelítostné. Zákony, které mají činit za sparťanů národ chrabrý a hrdinský. Abych všechno nehodnotil negativně, věnovali jsme se také sportu. Tělesná cvičení považují Sparťané za velmi důležitá. K čemu jsou vojáci, kteří slábnou horkem, dusí se prachem, kteří jsou slabí a neobratní a na ránu nedovedou odpovědět ranou. Cvičili jsme běh, skok, zápas, vrhání diskem a kopím. Učili jsme se také psaní a čtení, dále zpěvu, hudbě a hře na hudební nástroje. Na kitharu, lyru a ti méně schopní na píšťalu. Od učitele jsme dostali hliněné tabulky, na kterých byla napsána písmena a slabiky. My jsme měli dřevěné tabulky pokryté voskem, na které jsme psali hůlkami. Podle nich jsme skládali slova. V dalších letech jsme již psali na svitky papyru přiostřeným rákosem. Rovněž jsme byli seznamováni s různými druhy tanců a všeobecné vzdělání jsme získávali z homérských veršů, které jsme se učili nazpaměť.

Při slavnostech Karnejí jsme dostali svolení navštívit svoje rodiny. Přišel jsem do paláce a uviděl plačící matku. Ptal jsem se matky proč pláče. Matka neodpovídala, jen třesoucí rukou hladila Kleombrota, kterému teď bylo šest let. I otec se díval na svého syna, ale nic neříkal a zavřel se do svého pokoje. Chůva mi pak řekla, že bude Kleombrotus utracen. Nechápal jsem to. Proč? Ptal jsem se matky. Ta my však

zakázala o tom mluvit. Matka téměř nespala ve dne ani v noci. Od Abraxie jsem se nakonec dozvěděl, že Kleombrotus nerozvážně vylezl na vysoký strom a spadl. Zavolali ranhojiče a ten oznámil, že bratrova pravá ruka pravděpodobně nebude již nikdy schopná pohybu. Bylo rozhodnuto, že Kleombrotus bude shozen ze skály a utracen. Podle zákonů Sparty bude dítě zabito tam u propasti Apothetai v pohoří Taygetu.

Já i Dórius jsme z toho byli nešťastní.

Dórius řekl matce: „Proč nezajdeš za tátou? Přece může rozhodnout, že nebude bratr utracen."

„Otec je král. První musí dodržovat Lykúrgovy zákony. Neduživý chlapec nemá mezi Sparťany místo. Je zbytečný," odpověděla matka a z očí jí tekly slzy.

Zeptal jsem se bratra: „Dórie, proč musí Kleombrotus zemřít?"

„Jsi ještě malý. Nerozumíš tomu. Takto postižený člověk zde žít nemůže. Sami bohové se nemohou na ně dívat. To jsou zákony. Tvrdé, ale spravedlivé."

„Já jsem si myslel, že se to týká pouze nově narozených dětí. Přece Héfaistos, bůh ohně a kovářského řemesla, je také ošklivý, začouzený a kulhavý. Přesto je to vznešený bůh, jak říká Abraxie," namítl jsem.

Rozhodl jsem se, že sám zajdu za otcem. Vešel jsem do jeho pokoje, otec seděl na židli vedle krbu a byl celý bledý.

Řekl jsem: „Otče, přece nenecháš Kleombrota zabít?"

Otec neřekl nic a vyhodil mě z místnosti.

„Ó bohové, prosím, nenechte zemřít mého bratra. Ničím se neprovinil. Kde by byla vaše spravedlnost? Všemocný Lykúrgu, ty,

který máš místo mezi bohy. Slituj se. Slituj. Přece není možné být takto krutý," mluvil jsem k bohům a prosil je o milost.

Druhý den se v paláci objevil efor Polyneikos. Sešel se s otcem a dlouho hovořili za zavřenými dveřmi.

Když odcházel, matka se mu vrhla k nohám a prosila: „Prosím, slituj se nad mým synem. Vychovám ho jako správného statečného Sparťana. Slituj se, prosím, slituj. Bud z něho silný a statečný člověk. Naučí se všemu levou rukou."

Polyneikos však odpověděl: „Naše zákony jsou tvrdé, ale spravedlivé. Jak by to vypadalo, kdybychom nechali žít mrzáky? Zvláště jako králova žena musíš ctít Lykúrgovy zákony. Čím by byla bez nich Sparta?"

Večer jsem zašel k malému bratrovi. Oba jsme plakali. Už se nikdy neuvidíme. Bratr ke mně natahoval ruce jako by hledal u mě záchranu. Já nemohl nic dělat. Byl jsem bezmocný.

„Já se bojím, Leonide, bojím. Co mám dělat, prosím, co mám dělat?" šeptal Kleombrotus.

Nemohl jsem mu nic odpovědět. Na rozloučenou jsem mu vložil do ruky grošovaného hliněného koníka. Byl to můj koník a já, spíše z legrace, jsem mu ho nechtěl půjčovat a tím ho zlobil. Věřil jsem, že mu koník přinese radost na onom světě. Večer jsem ulehl na lůžko, přišla matka a dlouze mě zlíbala. Dělávala to každý večer, ale jen tak lehce. Tentokráte mne k sobě dlouze tiskla, než odešla. Už nikdy neuvidím bratra. Je to hrozné.

Ráno mne probudil neobvyklý řev. V paláci byla stráž a s nimi Polyneikos a ještě jiný efor. Hovořil s nimi otec. Dozvěděl jsem se neuvěřitelnou věc.

Otec vyprávěl: „Moje žena mě chtěla otrávit. Zjistil to můj sluha. Řekl mi, že mě Tyró nasypala do číše jed. Rozzlobil jsem se a svou ženu probodl. Pak jsem vstoupil do Kleombrotovi ložnice a zabil i svého syna. Obě těla jsem pak nechal sluhou zakopat."

Efoři poté vyslýchali onoho sluhu a ten králova slova potvrdil. Udělali i rozbor vína, které matka nalila otci do číše. Pro efory to bylo znamení, že matka chtěla krále otrávit a s Kleombrotem uprchnout.

Nevěřil jsem, že by matka chtěla otce zabít. Řekl jsem to otci.

Ten se však na mě rozkřičel: „Nemíchej se do věcí, kterým nerozumíš. Já jako král musím dodržovat zákony. A Tyró se jim protivila."

Moc jsem se zklamal ve svém otci. Nevěřil jsem, že by toho byl schopen. Rozhodl jsem se, že s ním již nikdy nepromluvím.

I můj starší bratr Dórius byl z toho nešťastný a i když schvaloval zabití bratra, matky mu bylo líto. Měla nás oba ráda.

Blížily se slavnosti u Olympu v Elidě, olympijské hry. Do všech míst, kde žijí Řekové, byli vysláni, poslové, aby zvali na tyto velké svátky. Nejen ve Spartě, Aténách, a dalších městech pevninského Řecka, ale i v Malé Asii, na euxejském pobřeží a v jižní Itálii byli poslové vítáni. Nominace se prováděly rok dopředu, protože se zkoumalo, zda sportovec má právo se zúčastnit. Samozřejmě nesměl být navržen Heilót ani otrok. Jen výjimečně periok. Konečně přišel den, kdy se konalo shromáždění, na kterém mělo být rozhodnuto, kdo

bude delegován. Když jsem mezi nominovanými juniory slyšel, jak hlasatel oznámil Dóriovo jméno, byl jsem radostí celý bez sebe. Těšil jsem se, že bude vypraven slavnostní průvod k Olympu. Tušil jsem, že do závodu v běhu bude nominován můj bratr Dórius. Hrozně jsem si přál ho k Olympu doprovázet. Vyslanci neoznamovali jen den zahájení her. Oznamovali také podmínky svatého míru. Pokud se v té době konaly jakékoli boje, měly být ihned přerušeny.

Dórius poctivě trénoval. Olympijské hry se konají jednou za čtyři roky na počest boha Dia. Soutěží se v běhu, skoku do dálky, hodu kopím, hodu diskem, zápasu, boxu a v koňských soutěžích.

Bratr měl plnou hlavu olympijských her, šedesátých druhých. Těšil se na cestu do Olympie. Já bych se také rád zúčastnil, ale nešlo to. Na soutěže jsem byl moc mladý. Můj otec jako král se her zúčastnil. Přemýšlel jsem, jak asi bratr dopadl. Když se asi po čtrnácti dnech účastníci olympiády vrátili, byl jsem moc zvědavý. Ale s Dóriem nebyla řeč. Pochopil jsem, že byl svým výkonem zklamaný. Slavnostního oceňování vítězů se ani nezúčastnil. Byl z toho zklamaný i můj otec. Králové pak před shromážděnými občany poděkovali všem závodníkům. Když bratra smutek již trochu přešel, zeptal jsem se ho, kolikátý skončil v běhu.

„Běžel jsem v závodě na čtyři stadie. Byl jsem poslední. Na startu jsem byl hrozně nervózní a nějak mi ani nebylo dobře. Prostě nešlo to. Pak jsem po závodě zapíjel žal," řekl bratr.

Tehdy jsem nechápal, jak mohl být Dórius poslední. Vždyť tolik trénoval a své stejně staré soupeře ve Spartě porážel jednoznačně. Když jsem však později také soutěžil, pochopil jsem bratrův smutek.

Ve sportu rozhodují často maličkosti a může vyhrát třeba i sportovec, který má menší předpoklady než favorit.

63. olympijský cyklus (527 – 524 př.n.l.)

Pobýval jsem v agele šest let a vyrůstal jsem tak, jak to žádají zákony. Jak jsem se již zmínil, otce jsem téměř nevídal. Pouze když se konalo shromáždění lidu na prostorném náměstí na okraji města. Na pódiu z prken seděli oba králové, můj otec a druhý král Aristón. Kromě nich tam sedělo i 28 gerontů. Když přišlo pět eforů, všichni zúčastnění povstali. I králové. Efoři mají nejvyšší moc ve státě. I králové jim podléhají. Důležité záležitosti byly předem připravené a lidé stojící pod podiem pouze pískotem nebo potleskem reagovali na přednesené požadavky.

Jednou po skončení shromáždění mě přece jen otec nechal vyvolat a prostřednictvím hlasatele mě požádal, abych k němu došel.

„Už jsem tě dlouho neviděl, Leonide. Rád bych si s tebou promluvil o některých důležitých záležitostech."

„Nemám se s tebou o čem bavit. Nevěřím, že tě matka chtěla otrávit. A tys ji zabil. Bohové tě potrestají."

„Jednou to synu pochopíš," dodal král.

S tím jsme se rozešli.

Otci jsem nemohl odpustit, že matku zabil. Často jsem na ni vzpomínal, na její laskavost. Stále jsem měl před očima ten obraz, jak mě tiskla k sobě, jak mě líbala. Věděla o tom, že mne nikdy neuvidí? Těžko říct.

Dórius, který pobýval v jiné skupině chlapců, mne jednou nečekaně navštívil na ubikaci. Byl celý nešťastný. Vyprávěl mi, jak dnes potkal chůvu Abraxii. Už zestárla a chodila o holi.

„Jak se máš Dorie? Ráda bych tě ještě viděla šťastného, než umřu," řekla chůva.

Dórius odpověděl: „Milá Abraxie, budu králem, ale jak to pozoruji a co jsem se dozvěděl, budu jen takovým panákem, sloužící eforům."

„Byla bych ráda, kdybys byl králem. Ale nyní má větší šanci na královský titul Kleoménes."

„Jaký Kleoménes? Přece já jsem nejstarší syn mého otce Anaxandrida?"

Abraxie na Dória udiveně zírala a pak povídá: „Přece Kleoménes je tvůj nevlastní bratr. Myslela jsem, že o tom víš. Tvoje matka, ať jsou jí bohové milostiví, nemohla mít dlouho děti s tvým otcem. Proto sama svému manželovi nabídla Prinetades. Eforové s tím souhlasili a tak měl tvůj otec dvě ženy. Prinetades se brzy narodil Kleomenés. Ale Anaxandridas však miloval i tvou matku Tyró a ta ve stejném roce, asi za sto dnů po narození Kleoména, porodila tebe. Ovšem Kleoménes je starší a proto se dá předpokládat, že bude králem."

Bratr zůstal jako opařený. O čem ještě neví? Co mu všechno rodiče zatajili?

Abraxie ho chtěla utěšit a proto řekla ještě něco v tom smyslu, že se to všechno může změnit.

Přemýšleli jsme o tom, co dělat. Nakonec jsme se rozhodli, že zajdeme za otcem. Problém byl v tom, že já jsem v té době neměl povolení k opuštění agely. Odpoledne jsme měli cvičení

v gymnasionu a službu měl eiren Scillias, který mě měl svým způsobem rád a podporoval mě hlavně v mých sportovních aktivitách.

Hned jak jsme se dostali do paláce, spatřil jsem v dolním patře mě neznámou ženu. Pochopil jsem, že se jedná o Prinetades. Zeptala se nás, koho hledáme.

Dórius odpověděl: „S tebou se nebavím. Jdu za otcem."

Prinetades jen mlčky kývla. Než jsem vstoupil na schůdky, abych zašel za králem, vyšel z vedlejší místnosti jinoch. Byl to můj nevlastní bratr Kleoménes.

Arogantně řekl: „Co tady děláte? Máte být v agele!"

„Jdeme za svým otcem."

„Vy tady nemáte co rozkazovat," odpověděl Kleoménes.

Prinetades však Kleoménovi řekla, aby nás pustil, což on s nevolí učinil.

„Co to má znamenat? Ty nám lžeš! Nevěděli jsme nic o tom, že máš jinou ženu, s kterou máš syna. Teď chceš, aby se on po tobě stal králem. Králem však mám být já. Můžeš mi teď odpovědět a nelhat?" spustil bratr na otce.

„Moji synové. Chtěl jsem s vámi o tom mluvit. Vy však se mnou mluvit nechcete. Tyró o Prinetades věděla. Když nemohla otěhotnět, sama mi nabídla, abych se s Prinetades oženil. Poslechl jsem. Jako král a pokračovatel rodu Ágidovců se musím postarat o nástupce. Narodil se tak Kleoménes. Žil jsem však stále s tvou matkou a ta shodou okolností mi darovala Dória. Zrušil jsem pak sňatek s Prinetades."

„Ale teď tady žije!" rozkřikl jsem se. „A ten kluk, který je dole, tady bude kralovat."

„Musím mít ženu. Víš, že mě chtěla Tyró otrávit kvůli Kleombrotovi.“

Otec se odvrátil a pak řekl tichým hlasem: „Kleombrotus nemohl mezi Sparťany žít a já jako král musím ctít zákony.“

„Pěkné zákony neznající slitování,“ řekl jsem a zamířil ke schodům.

Za mnou šel i Dórius.

Když jsme odcházeli, v přízemí již Kleoménes nebyl. Byla tam jen Prinetades. Chtěli jsme odejít bez rozloučení, ale ona nám zastoupila cestu.

„Posaďte se. Ráda bych vám něco řekla.“

Ač neradi, přece jen jsme zůstali.

„Je mi líto vaší matky i vašeho malého bratra. Moc líto. Ovšem král musí takto jednat. Zkuste krále pochopit. Sama Tyró byla u mě a nabídla mi, abych se stala jeho ženou, když nemohla dát králi dědice. Anaxandridas měl nás obě rád,“ řekla Prinetades.

„Co to říkáš? Jak ji mohl mít rád, když jí zabil?“ odpověděl jsem zlostně.

Prinetades odpověděla: „Než Tyró zemřela, mluvila se mnou. Asi tušila, co se stane. Dórie a Leonide, můžete sem kdykoli zajít. U mne budete vždy vítáni jako moji synové. Snad duše vaší matky bude žít blaženě v boží milosti a bude sledovat vaše kroky pozemským životem.“

Nevěděl jsem, co mám říct. Popravdě na mě Prinetades nepůsobila špatným dojmem.

Když jsme odcházeli, Dórius řekl: „Tuto ženu znám. Vídal jsem ji s matkou."

Ve Spartě to chodí tak. Pokud muž nemůže zplodit potomka s vlastní ženou, může, vlastně má i povinnost požádat o to jinou ženu. Prinetades toužila po dítěti. Proto se narodil Kleomenés. Krátce na to, se narodil ze vztahu s Tyró můj vlastní bratr Dórius.

Dórius teprve nyní pochopil, proč byl zařazen do agely. Nepočítalo se s ním jako králem. Budoucí král měl svou vlastní výchovu, mimo ostatní spartské chlapce.

Když jsem se vrátil do ubytovny, hned nastal problém. Fión mi řekl, že po mě byla sháňka.

Eirén Pasonis na mě řval: „Jak si to představuješ? Nemysli si, že když je tvůj otec král, že ti všechno projde!"

Chtěl mě nechat zbičovat, ale naštěstí se tam objevil Scillias. Eireni se spolu pohádali a když pak Scillias řekl, že jsem v tvrdém tréninku a bičování by mi mohlo ublížit, Pasonis trochu vychladl. Scillias si mě vzal stranou a zeptal se na důvody mého nedovoleného odchodu. Eiren mě částečně chápal. Ale stejně jsem musel být potrestán. Nesměl jsem po tři dny dostávat jídlo. To byl častý trest a někdy ani o trest nešlo. Byli jsme vychováváni k tomu, abychom si některý den jídlo obstarávali sami. Proto se mezi námi kradlo. Za krádež byl potrestán okradený, že nebyl pozorný. Je ovšem pravda, že Fión pro mě malé části stravy nechával. To nebylo bráno jako provinění. Navíc Heilóty okrást bylo považováno za správné. A nejen okrást. Byli jsme později nuceni i Heilóty bez milosti zabíjet. Takové jsou zákony božského Lykúrga.

Kolem patnácti let nás zajímala čím dál víc děvčata. Žijí pod ochranou svých matek a nemusí strpět nějaká pravidla. Jejich úkolem je dobře se vdát, být oporou svému manželovi, který je nucen k vojenské výchově. Hlavním jejich úkolem je rodit děti, jež musí být oporou spartského státu. Spartské ženy se od dětství věnují sportu a zušlechťování těla. Jejich matky chtějí, aby rodily silné muže. Dívky se od mládí učily i ženským pracím, jako předení, tkaní a vaření. Připravovaly se na roli manželek a matek. Na svátky Hiakinthia se dívky svlékly ze šatů a odložily své ozdoby. Nahé pak měly donést koš s dary do zahrady bohyně Afrodity. Toho využívali chlapci, aby je nalákali na milostná dobrodružství. Ovšem většině děvčat již byli rodiči určeni jejich budoucí manželé. Tak se potenciální partneři již předem dohodli na dostaveníčko cestou. Pokud by však dívka neodolala jinému chlapci a přišla o panenství, čekal ji mnohdy i krutý trest. Slyšel jsem, že v některých případech byla dívka zavřena do stáje, odkud se nedalo utéct a tam zemřela hladem.

Palác jsem nenavštěvoval, a pokud vím, ani Dórius. Kromě shromáždění jsem otce nevídal.

Jak jsem již uvedl, učili jsme se také posvátné Homérovy eposy Iliada a Odysea. V Iliadě se líčí jak naši předci, zvaní tehdy Achajové, přepadli Tróju, zvanou Ilion a později ji vyplenili. Eireni nás vyzývali k diskusi o Homérově eposu. Jednou jsme se s Fiónem pohádali. Šlo o tu část, kde prostý voják Thersites nabádal bojovníky před Trójou, aby neposlouchali své velitele a nešetřil ani krále. V Iliadě se o něm píše jako o příšerně šeredném člověku.

‚Největší šereda ze všech, co pod hradby Ilia přišli, šmaťhavý, na nohu chromý, a vzadu měl oboje plece nahrblá, směrem k prsům byl sražený, temeno hlavy nahoře smáčknuto měl – pár chlupů mu vyrostlo na něm.‘

Řekl jsem Fiónovi: „Jak se mohl takhle hrozný šmatlavý, chromý a hrbatý člověk stavět proti velitelům?“

Fión odporoval: „Jsi si jistý, že byl skutečně takový? Já si spíše myslím, že je to zkreslený pohled. Copak by takový člověk mohl být vojákem? Tento prostý muž měl v mnohém pravdu, a aby se ta pravda mezi lidi nešířila, takto ho aiodové, potulní pěvci popisovali jako ohyzdu. Možná i Homér musel o něm napsat, že to byl největší šereda ze všech, co přišli před hradby Tróje.“

„Jak to myslíš?“ nechápal jsem.

„Z Iliady si každý člověk vezme, co chce. Bohatí lidé nechtějí poslouchat pravdu o sobě, proto se smějí jeho ohyzdné postavě a chudým nevadí, jak vypadá, ale to, co říká.“

„Teď ti vůbec nerozumím. Přece ve vojsku musí být velitel a ten se musí poslouchat. Jak by to vypadalo? Přece Odysseus v básni říká: „Nedobrá vláda je mnohých – jen jeden vladařem budiž.“

Fión se nedal: „Ano. Ve vojsku to tak je a musí být. Ale Homér v Iliadě dává najevo ústy Thersita, že lid má v mnohém pravdu a neměl by poslouchat své krále, efory a ty, pro které je důležitá jejich moc a bohatství a nezajímají je názory prostých občanů.“

Já se rozčílil: „Přece nemohou vládnout obyčejní lidé. To bys mohl rovnou říct, že nám budou vládnout i periokové, Heilóti a otroci.“